

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsi

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri kiittää lausuntomahdollisuudesta ja esittää seuraavaa:

Lakiesitys ei kokonaisuutenakaan edistä luontokadon ja ilmastokriisin pysäyttämistä eikä kansalaisten ympäristöoikeuksia. Maanomistajien, elinkeinoelämän ja maanpuolustuksen edut on nostettu etusijalle, mitä pidämme huonona kehityssuuntana ilmastonmuutoksen ja luontokadon aikakaudella. Ekologinen kestävyys ja sitä turvaavat keinot, kuten päästövähennykset, luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen sekä luonnon monimuotoisuuden reunaehdot tulisi olla kaavoituksen keskiössä. Ekologisen kestävyyskeskeisenä tavoitteena tulee huomioida biodiversiteettikadon pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden tukeminen ilmastonmuutoksen hillinnän rinnalla.

Lausunnossa on käytetty lähteenä kirjoitusta Alueidenkäyttölain muutos heikentäisi osallistumista.

(Eveliina Harsia, Pilvi Nummi. Alueidenkäyttölain muutos heikentäisi osallistumista.

<https://osallistuminen.fi/alueidenkayttolain-luonnos-heikentaisi-osallistumista/> Katsottu 2.7.2025)

Liikenne- ja energiajärjestelmien jatkuvuus ja luonnonympäristöjen kytkeytyvyys on ratkaistava samalla kaavatasolla. Kaavoitusjärjestelmän tulee ohjata luonnonympäristöjen säilyttämistä ja niiden välisten yhteyksien luomista ja ylläpitoa läpileikkaavasti, esimerkiksi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden, maakuntakaavan, kuntien yhteisen yleiskaavan sekä kuntien ja Lupa- ja valvontaviranomaisten välisten yhteistyökeskustelujen kautta. Luonnonympäristöjen kytkeytyvyyden huomiointi on tarpeellista strategista suunnittelua, jolla vastataan Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin ilmastonmuutoksen torjunnassa ja luontokadon pysäyttämisessä.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

Lupa- ja valvontaviranomaisten sekä elinvoimakeskusten tehtävissä tulee painottaa luontoon liittyvien yleisten etujen turvaamista niin rakennetussa ympäristössä kuin luonnonympäristöissä. Viranomaisten resursseja toteuttaa niille osoitettua luonnonsuojelutehtävää tulee vahvistaa.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Hallituksen esityksen mukaan maakuntakaavassa käsiteltäisiin 21 § mukaisesti vain vähintään maakunnallisesti merkittäviä alueidenkäytön kysymyksiä, mikä tarkoittaisi ns. valkoisten alueiden ja niihin rinnastettavien maa- ja metsätalousalueiden osalta sitä, että yleiskaavassa voidaan esittää näille alueille maakunnallisestikin merkittävää alueidenkäyttöä. Tämä säännös hämärtää kaavahierarkiaa.

Valkoisille alueille ja niihin rinnastettaville maa- ja metsätalousalueille sijoittuu merkittävä määrä luonnonympäristöjä, luontotyyppejä ja eliöiden elinympäristöjä. Mikäli näitä alueita voidaan yleiskaavalla osoittaa maakunnallisesti merkittävässä määrin muuhun käyttöön, tulee maakuntakaavan luonnonympäristöä kuvaavia merkintöjä vastaavasti vahvistaa ja lisätä. Tällaisia merkintöjä olisivat esim. maa- ja metsätalousvaltainen alue, luonnon ydinalue, luonnonrauha-alue, ekologinen yhteys, ekologinen yhteystarve, potentiaalinen ennallistamiskohde, luontoarvokaupan alue jne. Riittävän laajoille luonnonympäristöille tulee varata tilaa alueidenkäytössä.

Kunming-Montrealin maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuuskehyksen tavoitteena on suojella 30% maa-alasta ja Suomi on sitoutunut tähän tavoitteeseen. Tavoitteeseen pääsemistä tulee edistää kaavoituksen keinoin. Valtakunnallisen ekologisen verkoston riittävyys, jatkuvuus ja kytkeytyvyys tulee ratkaista riittävän sitovasti riittävän suurella kaavatasolla. Luonnonympäristöjen huomiointi on tarpeellista strategista suunnittelua, jolla vastataan Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin ilmastonmuutoksen torjunnassa ja luontokadon pysäyttämisessä.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Yleiskaavan sisältövaatimukseen tulee lisätä ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen.

Uudeksi menettelyksi ehdotetaan yleiskaavan ja asemakaavan yhteiskäsittelyä, jossa yleis- ja asemakaava voidaan laatia yhtä aikaa ja hyväksyä samalla päätöksellä. Kaavoilla voisi olla myös yhteinen OAS. Kyseessä on osallistumisen vaikuttavuutta ja osallisen roolia heikentävä muutos, jossa ohitetaan yksi vaikuttamisen vaihe. Esimerkiksi, asemakaavan voi toteuttaa yleiskaavaratkaisun

sisällä monella tavalla ja osallisilla voi olla toteutustavoista erilaisia mielipiteitä. Jos yleiskaavassa päädytään osallisen näkökulmasta huonoon ratkaisuun, asemakaavan sisältöön ei voisi enää vaikuttaa. (Harsia, Nummi)

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

47 § Asemakaavan laatimistarve

“Asuntotuotannon tarve ja elinkeinoelämän toimivan kilpailun edistäminen” on liian kapea näkökulma asiaan. Muuttotappiopaikkakunnilla olemellisia tarpeita olisivat esim. palvelujen saavutettavuus ja liikenneverkon toimivuus. Yhtä lailla sopivia tavoitteita voisivat olla kansanterveys ja luonnonsuojelu.

50 § Asemakaavan sisältövaatimukset

Luontoarvojen “erityisiä arvoja” on liian suppea käsittely.

On kannatettavaa, että asemakaavan sisältövaatimuksiin on esitetty uusi lisääntyviin sään ääri-ilmiöihin ja tulviin varautumista koskeva vaatimus.

57 § Asemakaava maanalaisia tiloja varten

Maanalaisten tilojen asemakaavoituksessa on huomioitava maanpinnan päälliset luonnon- ja rakennetun ympäristön arvot, mikäli maanalainen asemakaava vaikuttaa niihin (esim. ilmastointikuilut, pelastustiet ja niiden maanpäälliset osat).

63 § Ajantasa-asemakaava

Asianosaisten tiedonsaannin varmistamiseksi tieto asemakaavoista ja asemakaavoitetuista alueista on oltava saatavilla pyydetessä tulosteena tai karttana. Ei voida olettaa, että kaikilla asianosaisilla on osaamista avata ja käsitellä tietomallitiedostoja.

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

Lakiin tulee sisällyttää voimassa olevassa laissa oleva säännös, jossa vähittäiskaupan suuryksikön alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä ja että suunniteltu maankäyttö edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Suomessa maankäyttö ja yhdyskuntarakenne on hajautunut, mikä tuottaa pitkiä asiointimatkoja ja riippuvuutta yksityisautoilusta. Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittelussa tulee pyrkiä yhdyskuntarakenteen tiiveyteen ja saavutettavuuteen joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä.

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Etäisyysnormin käyttöönotto tarkoittaisi, että tuulivoimala-alueet sijoitettaisiin entistä kauemmas kuluttajista ja entistä enemmän luonnonympäristöihin ja kasvilliselle metsämaalle. Tämä aiheuttaisi yhdyskuntarakenteen hajautumista, luonnonympäristöjen pirstoutumista ja haittaa luonnon

monimuotoisuudelle. Tuulivoimaloiden huollon ja sähkönsiirron kustannukset kasvaisivat. Lisäksi tuulivoimavalmistajilla ei olisi kannustetta kehittää hiljaisempia turbiineja.

Etäisyysnormia ei pidä ottaa käyttöön, vaan riittävä etäisyys asutuksen ja tuulivoimaloiden välillä tulee jatkossakin ratkaista tapauskohtaisesti ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Tuulivoimaloiden rakentamista tulee ohjata jo rakennettuun ympäristöön teollisuus- ja logistiikka-alueille.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Laissa tulee yksiselitteisesti ilmaista, että aurinkovoimaloita ei tule osoittaa metsämaalle. Aurinkovoimaloita ei pidä myöskään osoittaa kitumaille, joilla esiintyy erikoistuneita luontotyypppejä. Sen sijaan tulee ohjata aurinkovoimaloiden rakentamiseen katoille ja jo rakennettuun ympäristöön.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

78 § tulee edellyttää selvitettäväksi vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja vaikutukset ilmastopäästöihin.

80-82 §

Esityksen mukaan vireille tulosta ilmoittaminen voitaisiin jatkossa yhdistää osallistumis- ja arviointisuunnitelman julkaisemiseen ja valmisteluvaiheen nähtävillä oloon. Tällöin ensimmäinen osallistumismahdollisuus on vaiheessa, jossa suunnitelma voi olla jo hyvin pitkällä. Osallisilla ei silloin ole tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa kaavoituksen lähtökohtiin.

Osallisen rooliksi jää lähinnä tiedon vastaanottaminen, ei osallistuminen. Tämä on ristiriidassa lain arviointien kanssa, jotka ovat korostaneet osallistumisen vahvistamista riittävän varhaisessa vaiheessa. Pelkkä tiedonsaantimahdollisuus ei takaa perustuslaillista oikeutta vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Vireilletulon ja valmisteluvaiheen yhdistäminen vaikuttaa myös kuntalaisen tiedonsaantiin ja osallistumismahdollisuuksiin, koska kaavan valmisteluaineiston nähtävilläolon ajankohtaa ei voi ennakolta tietää. Osallisen on siis oltava samantien valmis kertomaan mielipiteensä, kun kaava tulee vireille. (Harsia, Nummi)

Kaava-aineistojen nähtävilläoloon ja osallisten kuulemiseen on varattava riittävä aika erityisesti silloin, kun kaavoituksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin kuulemiset on sovitettu yhteen. YVA-aineistot voivat olla satoja sivuja pitkiä ja vaatia lukijalta asiantuntemusta ja laajaa perehtymistä. Ei voida olettaa, että kaikki osalliset pystyvät, usein omalla vapaa-ajallaan, perehtymään laajoihin aineistoihin nopeasti.

88 § Lausunnot yleiskaavaehdotuksesta

“3) tarpeen tullen Lupa- ja valvontavirastolta”: yleiskaavassa on aina mm. luontoarvoja, joista on syytä pyytää lausunto Lupa -ja valvontavirastolta. Muotoilusta tulee jättää ”tarpeen tullen” pois.

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

Ei kommentoitavaa

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

92 § Merialueen käyttömuotojen kasvu ei ole hyvä tavoite. Itämeri on nykyisellä käytölläänkin kuormittunut. Sen ekologisten reunaehtojen tulee ohjata merialueiden käyttöä. Tavoitteeksi tulee nostaa meren hyvä tila, meriluonnon elpyminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Merenpohjan mineraalien louhimista ei pidä sallia.

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

103 § viitaten lukuun Asemakaava 47 § ”Asuntotuotannon tarve ja elinkeinoelämän toimivan kilpailun edistäminen” on otettava erityisesti huomioon asemakaavaa laatiessa. 103 § mukaan näiden laiminlyönti voisi olla perusteena määräykselle tai uhkasakolle. Muotoilu jättää huomioimatta paljon kuntakehityksen näkökulmia.

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

110 § Elinkeinoelämän toimintaedellytysten kannalta tärkeä kaava katsotaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi. Elinkeinoelämän näkökulma korostuu pykälässä yksipuolisesti. Yhteiskunnallisesti aivan yhtä merkittäviä asioita voisivat olla vaikkapa kansanterveys ja luonnonsuojelu.

113-114 § rajaavat kuntalaisten ja yhdistysten valitusoikeutta.

Perustuslain 14 § mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi perustuslain 20 § mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Kunnan asukkaan laaja valitusoikeus ilman rajoituksia asemakaavoista pohjaa perustuslakiin. Kunnan jäsenten oikeus valvoa kunnan päätöksenteon laillisuutta parantaa päätöksenteon laatua. On huolestuttavaa, että kuntalaisten oikeuksia rajataan tällä tavoin.

Asemakaavan valitusoikeuden rajautuessa vain osaan kunnan asukkaista, osallistuminen yleiskaavoitukseen korostuu. Kuitenkin asemakaava voidaan yleiskaavan sisällä toteuttaa monin eri tavoin ja kunnan asukkailla voi olla näistä eri mielipiteitä.

Myös rekisteröityjen yhdistysten valitusmahdollisuuden rajaaminen siten, että edellytetään yhdistyksen tehneen muistuksen kaavasta aikaisemmassa vaiheessa, ei ole asianmukainen. Valtuustokäsittelyssä kaava saattaa saada aivan erilaisen muodon kuin aikaisemmassa valmisteluissa, johon yhdistyksellä ei ole ollut tarvetta esittää muistuksia. Valitusoikeiden sitominen muistutukseen on vapaaehtoisille yhdistystoimijoille kohtuuton, varsinkin kun kaavoitusmenettelyn kuulemisia voitaisiin jatkossa yhdistää vireilletulosta tiedottamiseen. Yhdistysdemokratiassa muistutuksen laatiminen ja hyväksyminen yhdistyksen menettelytapojen mukaisesti vie aikaa.

Kuntalaisen ja yhdistysten valitusoikeus on syytä säilyttää nykyisessä laajuudessaan.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksiantoa j voimaantuloa koskevat säännökset

Ei kommentoitavaa

Kommentti luvusta 20 Erinäiset säännökset

Ei kommentoitavaa

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislaki)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

-

Rosberg Ina
Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri